

Dr Maciej Etel

Uniwersytet w Białymstoku

ORCID: 0000-0003-1740-4688

e-mail: etel.m@uwb.edu.pl

Obowiązek umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej według przepisów ustawy z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców

The obligation to enable cashless payment according to the provisions of the Law of 6 March 2018 – Entrepreneurs' Law

Streszczenie

Niniejsze opracowanie poddaje analizie art. 19a ustawy z 6.03.2018 r. Prawo przedsiębiorców i umocowany w tym przepisie obowiązek przedsiębiorcy w postaci umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej, który wszedł w życie 1.01.2022 r. Odnosi się do *ratio legis* regulacji i istoty obowiązku, jego cech relevantnych, w tym zakresu podmiotowego i przedmiotowego, a także preferencji oraz restrykcji mających motywować do jego stosowania. Analiza obejmuje przede wszystkim przepisy prawa, wzbogacając ich wykładnię o wyjaśnienia legislatora oraz dorobek doktryny. Istotną dla podjęcia tematu oraz przyjętego zakresu rozważań jest znikoma liczba publikacji naukowych koncentrujących się na art. 19a u.p.p. i określonym w tym przepisie obowiązku przedsiębiorcy. Natomiast analiza art. 19a ust. 1 u.p.p. pozwala dostrzec i wykazać kwestie, które są istotne dla prawidłowej wykładni przepisu, a także stosowania i egzekwowania umocowanego w nim obowiązku.

Słowa kluczowe: przedsiębiorca, płatności bezgotówkowe, Prawo przedsiębiorców, działalność gospodarcza

JEL: K21, K29, K40

Abstract

This study analyses Article 19a of the Law of 6 March 2018 – Entrepreneurs' Law and the entrepreneur's obligation empowered by this provision to enable cashless payments, which came into force on 1 January 2022. It refers to the *ratio legis* of the regulation and the essence of the obligation, its relevant features, including the scope of subjects and objects, as well as the preferences and restrictions intended to motivate its application. The analysis primarily covers the provisions of the law enriching their interpretation with explanations from the legislator and the achievements of doctrine. Significant to the topic and the adopted scope of consideration is the scarcity of academic publications focusing on Article 19a of the Entrepreneurs' Law and the entrepreneurial obligation set forth in this provision. The analysis taken up in this article makes it possible to see and demonstrate the issues that are important for the correct interpretation of the provision, as well as for the application and enforcement of the obligation authorized by it.

Keywords: entrepreneur, cashless payment, Entrepreneurs Law, economic activity

Wprowadzenie

Zgodnie z art. 19a ust. 1 ustawy z 6.03.2018 r. Prawo przedsiębiorców¹ przedsiębiorca zapewnia możliwość dokonywania zapłaty w każdym miejscu, w którym działalność gospodarcza jest faktycznie wykonywana, w szczególności

w lokalu, poza lokalem przedsiębiorstwa lub w pojeździe wykorzystywanym do świadczenia usług transportu pasażerskiego, przy użyciu instrumentu płatniczego w rozumieniu ustawy z 19.8.2011 r. o usługach płatniczych².

Przepis ten został wprowadzony na mocy art. 22 ustawy z 29.10.2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym

od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw³. Wszedł w życie z dniem 1.01.2022 r.⁴

Niniejsze opracowanie poddaje analizie art. 19a u.p.p. i umocowany w tym przepisie obowiązek przedsiębiorcy w postaci umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej. Odnosi się do *ratio legis* regulacji i istoty obowiązku, jego cech relewantnych, w tym zakresu przedmiotowego i przedmiotowego, a także preferencji oraz restrykcji mających motywować do jego stosowania. Analiza obejmuje przede wszystkim przepisy prawa, wzbogacając ich wykładnię o wyjaśnienia legislatora oraz dorobek doktryny. Główną metodą badawczą opracowania jest metoda dogmatyczno-prawna.

Istotna dla podjęcia tematu oraz przyjętego zakresu rozważań jest znikoma liczba publikacji naukowych koncentrujących się na art. 19a u.p.p. i określonym w tym przepisie obowiązku przedsiębiorcy. Jest to z wielu względów zaskakujące.

Po pierwsze, stanowi on ograniczenie wolności działalności gospodarczej, o którym mowa w art. 22 w zw. z art. 20 Konstytucji RP⁵. Ingeruje w wartość nadrzędną, stanowiącą fundament ustroju gospodarczego i funkcjonowania państwa, co oznacza, że wymaga starannego formalnego umocowania i racjonalnego merytorycznego uzasadnienia. Po drugie, jest odczuwalny, gdyż jako ogólny i generalny obowiązuje co do zasady każdego przedsiębiorcę niezależnie od wykonywanej działalności gospodarczej. Co więcej, mimo że jego bezpośrednim adresatem jest przedsiębiorca, to kształtuje on sytuację faktyczną i prawną także innych uczestników obrotu gospodarczego. Po trzecie, jest nowy i dotychczas nieznan w prawie polskim, a więc wymaga komentarza i refleksji naukowej. Po czwarte, do jego stosowania mają motywować normatywnie określone preferencje i restrykcje podatkowe.

W świetle powyższego opracowanie, którego celem jest analiza art. 19a u.p.p. i sformułowanego w tym przepisie obowiązku przedsiębiorcy w postaci umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej, jest potrzebne, pozwala bowiem dostrzec i wykazać kwestie, które są ważne dla prawidłowej wykładni przepisu, a także stosowania i egzekwowania umocowanego w nim obowiązku.

Ratio legis regulacji i istota obowiązku

Dodanie art. 19a u.p.p. na mocy art. 22 u.p.l. nie pozostawia wątpliwości, iż wprowadzenie obowiązku przedsiębiorcy w postaci umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej nastąpiło w ramach realizacji rządowego programu „Polski Ład”. Jego celem (przynajmniej w myśl wyjaśnień twórców) była gruntowna reforma systemu podatkowego, obejmująca równoległe i kompleksowe zmiany w kilkudziesięciu ustawach prawa polskiego, przede wszystkim dotyczących sfery podatkowej⁶.

Realizując te zamierzenia, legislator podjął również wyzwanie upowszechnienia obrotu bezgotówkowego. Zauwa-

żył bowiem, że płatności bezgotówkowe w Polsce notują rosnącą popularność – według danych Narodowego Banku Polskiego liczba terminali płatniczych na koniec czerwca 2020 r. w porównaniu z grudniem 2019 r. wzrosła o 7,5% do poziomu prawie 975 tys., zaś liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale płatnicze w stosunku do grudnia 2019 r. zwiększyła się do poziomu 707 tys. placówek, co stanowi wzrost o 10%⁷. Wykazał też, że upowszechnienie płatności bezgotówkowych jest trendem ogólnoeuropejskim – wiele państw zastrzega właściwość płatności drogą elektroniczną pomiędzy przedsiębiorcami oraz pomiędzy przedsiębiorcami a konsumentami (Włochy dla płatności powyżej 1 tys. euro, Hiszpania dla płatności powyżej 2,5 tys. euro, Grecja dla płatności powyżej 1,5 tys. euro, Czechy dla płatności powyżej 10 tys. euro, Bośnia i Hercegowina od 100 euro, Serbia dla wszystkich płatności między przedsiębiorcami), rekomenduje rozliczenia bezgotówkowe w zakresie podatków i innych płatności publicznych (Włochy, Bułgaria, Francja, Słowacja, Niemcy), a także stosuje zachęty w postaci zniżek lub ulg podatkowych dla płatności bezgotówkowych (Włochy, Bułgaria, Holandia)⁸. Na tej podstawie ustawodawca uznał, że obrót bezgotówkowy jest cechą niezbędną nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki cyfrowej, do miana której aspiruje gospodarka RP⁹.

Jednocześnie zaznaczył, iż upowszechnienie obrotu bezgotówkowego tworzy także podstawy do przeciwdziałania zjawiskom negatywnym, tj. „szarej strefie”, „praniu pieniędzy” (wprowadzaniu do obiegu gospodarczego pokazanych kapitałów uzyskanych z przestępczych i nielegalnych, a więc nieopodatkowanych źródeł), wyłudzeniom czy też niewywiązywaniu się z obowiązków podatkowych¹⁰. W tym kontekście jest zatem kolejnym elementem dopełniającym i wzmacniającym istniejące już mechanizmy walki z wyżej wymienionymi zjawiskami (takie jak system kas on-line, przysyłanie plików JPK VAT, podzielona płatność, system STIR, system SENT itd.)¹¹.

Co więcej, w przekonaniu legislatora ograniczenie transakcji gotówkowych na rzecz upowszechnienia obrotu bezgotówkowego gwarantuje większą transparentność przepływów finansowych, których stroną jest przedsiębiorca. Obrót bezgotówkowy pozostawia bowiem wiele śladów, m.in. w systemach bankowych, w dokumentacji przedsiębiorstw czy też w rejestrach, do których mają dostęp służby skarbowe. Prowadzi tym samym do uszczelnienia systemu podatkowego, ochrony bezpieczeństwa obrotu gospodarczego oraz poprawy rzetelności w prowadzeniu działalności gospodarczej (co najmniej w aspekcie realizacji obowiązków daninowych), przez co przekłada się na rozszerzenie bazy podatkowej i wzrost dochodów podatkowych sektora finansów publicznych¹². Konstatacje te skłoniły ustawodawcę do podjęcia działań legislacyjnych ukierunkowanych na popularyzację obrotu bezgotówkowego, których bezpośrednim efektem jest właśnie wprowadzenie w art. 19a ust. 1 u.p.p. obowiązku przedsiębiorcy w postaci umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej.

Podsumowując powyższe, można zauważyć, iż obrót bezgotówkowy w świetle założeń ustawodawcy jawi się

wieloznacznie – jest to cecha elementarna nowoczesnej i konkurencyjnej gospodarki cyfrowej, mechanizm przeciwdziałania zjawiskom negatywnym, środek uszczelnienia systemu podatkowego, ochrony bezpieczeństwa obrotu gospodarczego oraz poprawy rzetelności w prowadzeniu działalności gospodarczej, a także sposób na wzrost dochodów podatkowych sektora finansów publicznych.

Wypada również zaznaczyć, że art. 19a ust. 1 u.p.p. i umocowany w nim obowiązek stanowią ograniczenie wolności działalności gospodarczej w rozumieniu art. 22 w zw. z art. 20 Konstytucji RP, które ingeruje w wartość nadrzędną, stanowiącą fundament ustroju gospodarczego i funkcjonowania państwa, i z tego względu wymaga starannego formalnego umocowania oraz racjonalnego materialnego uzasadnienia (Hauser i in. (red.), 2018, s. 89–119 i 473–491). Co więcej, w świetle celu, założeń oraz funkcji należy go identyfikować jako obowiązek ogólny (normę policii gospodarczej) wiążący każdego przedsiębiorcę niezależnie od wykonywanej przez niego działalności gospodarczej (Hauser i in. (red.), 2018, 349–364 i 690 i n.). Również fakt, a także miejsce zamieszczenia w przepisach u.p.p. potwierdza taką identyfikację – art. 19a ust. 1 u.p.p. i obowiązek umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej wpisują się w wypracowany w doktrynie prawa gospodarczego publicznego katalog ogólnych obowiązków przedsiębiorcy (Etel, 2016, s. 28–36; 2018a, s. 51–64; 2019b, s. 65–77).

Trzeba też odnotować, że pomimo tego, iż bezpośrednim adresatem obowiązku z art. 19a ust. 1 u.p.p. jest przedsiębiorca, to jednocześnie kształtuje on sytuację faktyczną i prawną także innych uczestników obrotu gospodarczego. Jest odczuwany przez ogół podatników, banki i spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, administrację skarbową, jednostki sektora finansów publicznych na szczeblu centralnym i samorządowym, a także indywidualnych konsumentów¹³.

Cechy relewantne i zakres obowiązku

Podstawę prawną obowiązku umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej stanowi art. 19a ust. 1 u.p.p. Na mocy tego przepisu przedsiębiorca zobligowany jest do zapewnienia możliwości dokonywania zapłaty w każdym miejscu, w którym działalność gospodarcza jest faktycznie wykonywana, w szczególności w lokalu, poza lokalem przedsiębiorstwa lub w pojeździe wykorzystywanym do świadczenia usług transportu pasażerskiego, przy użyciu instrumentu płatniczego w rozumieniu u.u.p.

Dokonując analizy art. 19a ust. 1 u.p.p. warto zwrócić uwagę przede wszystkim na kwestie, które są istotne dla prawidłowej wykładni przepisu, a także stosowania i egzekwowania umocowanego w nim obowiązku.

Przede wszystkim obowiązek umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej, o którym mowa w art. 19a ust. 1 u.p.p., dotyczy co do zasady każdego przedsiębiorcy wykonującego działalność gospodarczą na terytorium RP.

Cechy przedmiotowe bądź podmiotowe charakteryzujące przedsiębiorcę i jego działalność gospodarczą (takie jak rodzaj, forma organizacyjno-prawna, skala bądź sposób wykonywania, a także kategoria podmiotowa, do której zalicza się przedsiębiorca, domicyl, pochodzenie kapitału bądź wielkość ekonomiczna itp.) nie wążą o stosowaniu tego obowiązku. Bez znaczenia jest też miejsce wykonywania działalności gospodarczej – art. 19a ust. 1 u.p.p. przesądza bowiem wprost, iż obowiązek umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej obejmuje wszelkie miejsca, w których faktycznie jest wykonywana działalność gospodarcza. Każdy przedsiębiorca zobowiązany jest zatem do umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej w każdym miejscu, w którym faktycznie jest wykonywana działalność gospodarcza, tak w lokalu, jak i poza lokalem przedsiębiorstwa, czy też w pojeździe wykorzystywanym do świadczenia usług transportu pasażerskiego (Modzelewski, 2023, s. 40–41; Kowalski, 2025).

Warto też dodać, że art. 19a ust. 1 u.p.p. nie uzależnia zastosowania omawianego obowiązku od kategorii kontrahentów bądź wartości transakcji. Przedsiębiorca jest tym samym zobowiązany do zapewnienia możliwości dokonania płatności w formie bezgotówkowej wobec każdego uczestnika obrotu gospodarczego (tak konsumenta, jak i innego przedsiębiorcy) niezależnie od wartości transakcji, a każdy kontrahent przedsiębiorcy, niezależnie od wartości transakcji, powinien mieć możliwość dokonania płatności w formie bezgotówkowej.

Jednocześnie trzeba jednak zastrzec, iż obowiązek umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej nie obejmuje wszystkich płatności, których stroną jest przedsiębiorca. Dotyczy bowiem wyłącznie płatności związanych z wykonywaną przez przedsiębiorcę działalnością gospodarczą (Lubeńczuk, 2019; Kozieł 2018, s. 150)¹⁴. W rezultacie przedsiębiorca zobowiązany jest na mocy art. 19a ust. 1 u.p.p. do umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej tylko z tytułu i w zakresie wykonywanej przez niego działalności gospodarczej (a nawet przyjmując ujęcie formalno-prawne – w przedmiocie ujętym we wpisach legalizacyjnych). Natomiast nie ma tego obowiązku w przypadku wykonywania innej działalności bądź czynności (np. koleżeńskich, grzecznościowych, z zakresu pomocy sąsiedzkiej itp.), nawet gdy wykonuje je odpłatnie.

Dla klarowności wykładni art. 19a ust. 1 u.p.p. warto także zauważyć, że przepis stanowi *in fine*, iż przedsiębiorca „zapewnia możliwość dokonywania zapłaty” w formie bezgotówkowej. Sformułowanie to należy rozumieć wprost i bezpośrednio (jest to ograniczenie wolności działalności gospodarczej, o którym mowa w art. 22 w zw. z art. 20 Konstytucji RP, co wyklucza wykładnię rozszerzającą). W istocie zatem przedsiębiorca zobowiązany jest jedynie pozostawać w gotowości do przyjęcia płatności w formie bezgotówkowej i umożliwiać jej ewentualne dokonanie przy użyciu instrumentu płatniczego. Art. 19a ust. 1 u.p.p. nie daje natomiast podstaw do twierdzenia, iż przedsiębiorca zobligowany jest do zachęcania do dokonania płatności w formie bezgotówkowej, nie może przyjąć płatności w gotówce bądź każda płatność na rzecz przedsiębiorcy

z tytułu z wykonywanej przez niego działalności gospodarczej musi zostać dokonana przy użyciu instrumentu płatniczego.

Wreszcie, trzeba wyraźnie podkreślić, że zamieszczenie obowiązku umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej w przepisach u.p.p. przesądza, że obowiązek ten skierowany jest do przedsiębiorcy w rozumieniu art. 4 ust. 1 tego aktu, tj. osoby fizycznej, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonującej działalność gospodarczą, której mowa w art. 3 tej ustawy¹⁵. Innymi słowy dotyczy tylko podmiotu zidentyfikowanego jako przedsiębiorca na podstawie wypełnienia znamion zawartych w systemowej definicji legalnej z art. 4 ust. 1 u.p.p. *A contrario* obowiązek z art. 19a ust. 1 u.p.p. nie dotyczy podmiotu, który nie jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 ust. 1 tego aktu. Ustalenie to jest szczególnie istotne, gdyż identyfikacja podmiotu jako przedsiębiorcy w rozumieniu art. 4 ust. 1 u.p.p. nie zawsze jest jednoznaczna i wolna od wątpliwości – wręcz przeciwnie, często powoduje trudności lub wywołuje kontrowersje, zaś przyczyn i źródeł tego stanu jest co najmniej kilka (Etel, 2012, s. 23–365; 2018b, s. 56–70; 2019a, s. 69–83).

Dla prawidłowej wykładni, stosowania i egzekwowania obowiązku z art. 19a ust. 1 u.p.p. nie jest też obojętna kwestia wyłączeń podmiotowych regulowana w art. 19a ust. 2 i ust. 4 tej ustawy. Artykuł 19a ust. 2 u.p.p. stanowi bowiem, że art. 19a ust. 1 u.p.p. nie stosuje się do przedsiębiorcy, który nie ma obowiązku prowadzenia ewidencji sprzedaży przy zastosowaniu kas rejestrujących, o których mowa w ustawie z 11.3.2004 r. o podatku od towarów i usług¹⁶. Przepis wyłącza stosowanie obowiązku umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej wobec przedsiębiorcy, który nie ma obowiązku prowadzenia ewidencji sprzedaży przy zastosowaniu kasy rejestrującej (kasy fiskalnej). Tak też przedsiębiorca, który nie ma obowiązku posiadania kasy rejestrującej (kasy fiskalnej), jest jednocześnie zwolniony z konieczności umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej¹⁷. Dotyczy to przede wszystkim przedsiębiorców korzystających ze zwolnienia podmiotowego lub przedmiotowego, o którym mowa w art. 111 ust. 8 u.p.t.u. i rozporządzeniu Ministra Finansów z 17.12.2024 r. w sprawie zwolnień z obowiązku prowadzenia ewidencji sprzedaży przy zastosowaniu kas rejestrujących¹⁸ (Modzelewski, 2023, s. 40–41).

Natomiast art. 19a ust. 4 u.p.p. kształtuje uprawnienie ministra właściwego do spraw gospodarki, który w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych na mocy tego przepisu może zwolnić, w drodze rozporządzenia, na czas określony niektórych przedsiębiorców z obowiązku umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej, o którym mowa w art. 19a ust. 1 u.p.p., mając na uwadze możliwości techniczno-organizacyjne zapewnienia konsumentowi prawa do zapłaty przy użyciu instrumentu płatniczego. Minister właściwy do spraw gospodarki dotychczas nie wydał żadnych rozporządzeń na podstawie art. 19a ust. 4 u.p.p.

Warto również zauważyć, iż umożliwienie dokonywania płatności w formie bezgotówkowej w treści art. 19a ust. 1 u.p.p. ujęte jest jako „zapewnienie możliwości dokonywania zapłaty przy użyciu instrumentu płatniczego, w rozumieniu u.p.p.” (Kurzawa, 2021). Instrument płatniczy zdefiniowany jest w art. 2 pkt 10 u.u.p. W myśl tej definicji instrumentem płatniczym jest zindywidualizowane urządzenie lub uzgodniony przez użytkownika i dostawcę zindywidualizowany zbiór procedur, służących do inicjowania zlecenia płatniczego. Ma on zatem bardzo szerokie (agregujące) znaczenie, cechujące się swoistą neutralnością technologiczną (Synowiec, 2023, s. 44; Kaszubski, 2012, s. 179), w którym mieści się każde urządzenie czy zbiór procedur wykorzystywane przez użytkownika do złożenia zlecenia płatniczego i zrealizowania transakcji płatniczej (Bajor, 2021, s. 87)¹⁹. Instrument płatniczy może przybierać różną postać i wykorzystywać zarówno tradycyjne formy (np. terminale płatnicze, karty płatnicze, elektroniczne portmonetki, karty przedpłacone, telefony), a także nowoczesne narzędzia i technologie (np. numer klienta, login, zindywidualizowane hasło, numer PIN, kody dostępu, aplikacje, blik itp.), doprowadzając w konsekwencji do zrealizowania transakcji płatniczej (Bajor, 2021, s. 87; Styczński, 2021). Przy czym niezależnie od formy, narzędzia i technologii jego przeznaczeniem i funkcją jest umożliwienie użytkownikowi składania (inicjowania) zleceń płatniczych, tj. oświadczeń zawierających polecenie wykonania transakcji płatniczych (Synowiec, 2023, s. 44)²⁰.

Preferencje i restrykcje

Ustawodawca, nakładając na przedsiębiorców obowiązek, o którym mowa w art. 19a ust. 1 u.p.p., wprowadził preferencje podatkowe mające zachęcać i motywować do jego stosowania²¹. Tak też przedsiębiorcy, którzy dokonają zakupu terminala płatniczego na potrzeby związane z prowadzoną działalnością gospodarczą, mogą liczyć na „ulgę na terminal”, o której mowa w ustawie z 26.7.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych²² oraz ustawie z 15.02.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych²³. Polega ona na możliwości odliczenia od podstawy obliczenia podatku wydatków na nabycie terminala płatniczego oraz wydatków związanych z obsługą transakcji płatniczych przy użyciu terminala płatniczego (np. opłat *interchange*, opłat akceptanta, opłat systemowych, opłat z tytułu korzystania z terminala płatniczego wynikających z umowy najmu dzierżawy itp.), poniesionych w roku podatkowym, w którym przedsiębiorca rozpoczął przyjmowanie płatności przy użyciu terminala płatniczego, i w roku następującym po tym roku, do wysokości:

1) 2500 zł w roku podatkowym – w przypadku podatników zwolnionych z obowiązku prowadzenia ewidencji sprzedaży na rzecz osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej oraz rolników ryczałtowych przy zastosowaniu kas rejestrujących, zgodnie z przepisami o podatku od towarów i usług;

2) 1000 zł w roku podatkowym – w przypadku podatników innych niż określani w pkt 1 (zob. szerzej: Brzostowska & Kubiesa, 2024; Małecki, 2024, s. 1052–1053).

Ponadto, stosowanie się przedsiębiorcy do art. 19a ust. 1 u.p.p. jest jedną z okoliczności warunkujących uprawnienie podatnika do zwrotu VAT w terminie 15 dni, o którym mowa w art. 87 ust. 6e u.p.t.u.²⁴

Równocześnie, niedopełnienie przez przedsiębiorcę obowiązku z art. 19a ust. 1 u.p.p. obarczone jest restrykcjami w postaci czasowego ograniczenia niektórych preferencji VAT (Styczyński, 2021). Tak też przedsiębiorca, który nie zapewni możliwości dokonywania zapłaty przy użyciu instrumentu płatniczego, zostaje pozbawiony, na mocy art. 87 ust. 6c u.p.t.u., prawa do uzyskania zwrotu VAT w przyspieszonym terminie 25 dni za okres rozliczeniowy:

1) w którym naruszenie tego obowiązku zostało stwierdzone oraz za 6 kolejnych okresów rozliczeniowych następujących po tym okresie rozliczeniowym,

2) za który podatnik wykazał zwrot różnicy podatku (zob. szerzej: Matarewicz, 2025; Bartosiewicz, 2024, s. 954–956; Modzelewski, 2025; Michalik, 2024).

Natomiast na podstawie art. 99 ust. 3a pkt 4 u.p.t.u. przedsiębiorca, który nie zapewni możliwości dokonywania zapłaty przy użyciu instrumentu płatniczego, zostaje pozbawiony prawa do stosowania kwartalnego rozliczenia VAT, a ponowne stosowanie kwartalnego rozliczenia VAT będzie możliwe nie wcześniej niż po upływie 6 miesięcy następujących po ostatnim miesiącu kwartału, w którym zostało stwierdzone naruszenie przez podatnika obowiązku umożliwienia płatności bezgotówkowych (zob. szerzej: Matarewicz, 2025; Bartosiewicz, 2024, s. 1161–1166; Modzelewski, 2025; Michalik, 2024).

Wnioski

Przeprowadzona w niniejszym tekście analiza prowadzi do konkluzji, w myśl której istota art. 19a u.p.p. i sformułowanego w tym przepisie obowiązku umożliwienia

dokonania płatności w formie bezgotówkowej wydaje się uchwytne i zrozumiałe. Jego uzasadnienie merytoryczne jest kompleksowe i racjonalne – odpowiada zdiagnozowanym przez ustawodawcę potrzebom, realizuje przyjęte przez niego założenia i zmierza do osiągnięcia konkretnych rezultatów. Umocowanie normatywne również jest odpowiednie – u.p.p. jako akt o znaczeniu szczególnym, stanowiący podstawowe źródło zasad podejmowania, wykonywania i zakończenia działalności gospodarczej w prawie polskim jest właściwym miejscem dla tego ograniczenia wolności działalności gospodarczej, wiążącego co do zasady ogół przedsiębiorców.

Nie oznacza to jednak, że norma z art. 19a u.p.p. jest jednoznaczna, precyzyjna i kompletna. Przepis pozostawia niedopowiedzenia w kwestii zakresu podmiotowego, a w szczególności związania obowiązkiem podmiotów, które z różnych przyczyn nie są przedsiębiorcami albo nie są identyfikowane jako przedsiębiorcy w rozumieniu art. 4 ust. 1 u.p.p. Dyskusyjna jest też kwestia zakresu przedmiotowego. Art. 19a u.p.p. nie wskazuje wprost, iż obowiązek nie obejmuje wszystkich płatności, których stroną jest przedsiębiorca, lecz dotyczy wyłącznie płatności związanych z wykonywaną przez przedsiębiorcę działalnością gospodarczą. Nie rozstrzyga bezpośrednio, że przedsiębiorca zobowiązany jest jedynie pozostawać w gotowości do przyjęcia płatności bezgotówkowej i umożliwiać jej ewentualne dokonanie w tej formie. Zakres znaczeniowy instrumentu płatniczego, przy użyciu którego przedsiębiorca realizuje obowiązek, jest mało konkretny i wymaga wykorzystania przepisów innej ustawy. Na odrębną analizę i ocenę zasługują również regulowane ustawami podatkowymi preferencje i restrykcje, którymi legislator motywuje (lub wymusza) stosowanie się do obowiązku. Zagadnienia te nie są przesądzone i mogą wzbudzać wątpliwości.

Resumując, należy stwierdzić, że art. 19a u.p.p. i sformułowany w tym przepisie obowiązek umożliwienia dokonania płatności w formie bezgotówkowej jako nowy i wcześniej nieznany w prawie polskim wymaga komentarza i refleksji naukowej.

Przypisy/Notes

¹ Ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 236 ze zm.) – dalej: u.p.p.

² Ustawa z 19.08.2011 r. o usługach płatniczych (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 611 ze zm.) – dalej: u.u.p.

³ Ustawa z 29.10.2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r., poz. 2105 ze zm.) – dalej: u.p.i.

⁴ Art. 89 u.p.i.

⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.) – dalej jako Konstytucja RP.

⁶ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw. Druk sejmowy nr 1532 z 8.9.2021 r., <http://www.orka.sejm.gov.pl>, s. 1–3, dalej: Uzasadnienie.

⁷ Uzasadnienie, s. 116.

⁸ Ocena skutków regulacji. W: Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw. Druk sejmowy nr 1532 z 8.09.2021 r., <http://www.orka.sejm.gov.pl>, dalej: Ocena skutków regulacji.

⁹ Uzasadnienie, s. 116.

¹⁰ Tamże, s. 116–120 i 193–211.

¹¹ Ocena skutków regulacji.

¹² Tamże.

¹³ Tamże.

¹⁴ Por. art. 19 u.p.p.

¹⁵ Zgodnie z systemową definicją legalną z art. 3 u.p.p. działalnością gospodarczą jest zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły.

¹⁶ Ustawa z 11.03.2004 r. o podatku od towarów i usług (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 361 ze zm.) – dalej jako u.p.t.u.

¹⁷ O obowiązku prowadzenia ewidencji sprzedaży przy zastosowaniu kas rejestrujących, w tym zwolnieniach podmiotowych i przedmiotowych zob. szerzej: Matarewicz, 2025; Bartosiewicz, 2024, s. 1372–1398; Modzelewski, 2025; Michalik, 2024.

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Finansów z 17.12.2024 r. w sprawie zwolnień z obowiązku prowadzenia ewidencji sprzedaży przy zastosowaniu kas rejestrujących (Dz.U. z 2024 r., poz. 1902).

¹⁹ Instrument płatniczy nie jest prawnym środkiem płatniczym – jak pieniądź gotówkowy, czyli banknoty i monety – ale pozwala na zainicjowanie zlecenia płatniczego i zrealizowanie płatności.

²⁰ Szerzej na temat wykładni pojęcia instrumentu płatniczego zob. w szczególności: Grabowski, 2022, s. 77–80; Iwański, 2022, s. 74–79; Korus, 2012, s. 36–38.

²¹ Por. Kieszkowski, 2025.

²² Art. 26hd ustawy z 26.7.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 163 ze zm.).

²³ Art. 18ef ustawy z 15.2.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 278 ze zm.).

²⁴ O tzw. szybkim zwrocie VAT dla podatników bezgotówkowych – zob. szerzej: Matarewicz, 2025; Bartosiewicz, 2024, s. 954–956; Modzelewski, 2025; Michalik, 2024.

Bibliografia/References

Literatura/Literature

- Bajor, B. (2021). Komentarz do art. 2 pkt 10. W: J. Byrski, & A. Zalcewicz (red.), *Ustawa o usługach płatniczych. Komentarz* (wyd. 2). Wolters Kluwer.
- Bartosiewicz, A. (2024). *VAT. Komentarz*. Wolters Kluwer.
- Brzostowska, M., & Kubiesa, P. (2024). *PIT. Komentarz*. LEX/el.
- Etel, M. (2012). *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim i prawie Unii Europejskiej oraz w orzecznictwie sądowym*. LEX. A Wolter Kluwer business.
- Etel, M. (2016). Prawo działalności gospodarczej jako instrument rozwoju przedsiębiorczości. W: A. Powałowski (red.), *Prawne instrumenty oddziaływania na gospodarkę*. C.H.Beck.
- Etel, M. (2018a). Kryzys prawa przedsiębiorców. Potrzeba i zakres zmian w ustawie z 2.7.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej. W: M. Zdyb, E. Kruk, & G. Lubeńczuk (red.), *Dysfunkcje publicznego prawa gospodarczego*. C.H.Beck.
- Etel, M. (2018b). Nowy przedsiębiorca w ustawie z 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców. *Acta Scientifica Academiae Ostroviensis. Sectio A: Nauki Humanistyczne, Społeczne i Techniczne*, (2).
- Etel, M. (2019a). Działalność formalnie niegospodarcza. W: A. Powałowski, & H. Wolska (red.), *Przedsiębiorcy i ich działalność*. C.H.Beck.
- Etel, M. (2019b). Prawo przedsiębiorców – nowa jakość i stare problemy. *Prawo*, 329.
- Grabowski, M. (2013). *Instrumenty płatnicze*. CeDeWu.
- Hauser, R., Niewiadomski, Z., & Wróbel A. (red.). (2018). *Publiczne prawo gospodarcze. System Prawa Administracyjnego*. Tom 8A. C.H.Beck.
- Iwański, W. (2022). Instrument płatniczy. *Monitor Prawa Bankowego*, (7–8).
- Kaszubski, R. W., & Obzejta, Ł. (2012). *Karty płatnicze w Polsce*. LEX. A Wolters Kluwer business.
- Kieszkowski, W. (2025). *Integracja kasy fiskalnej z terminalem jednak nie od 1.1.2025 r.* Legalis.
- Korus, K. (2012). Pojęcie usługi płatniczej w ustawie o usługach płatniczych. *Monitor Prawa Bankowego*, (7–8).
- Kowalski, R. (2025). *Płatność za pośrednictwem rachunku bankowego a obowiązek posiadania terminala płatniczego*. Legalis.
- Kozieł, G. (2018). Komentarz do art. 19 W: G. Kozieł (red.), *Prawo przedsiębiorców. Przepisy wprowadzające do Konstytucji Biznesu. Komentarz*. C.H.Beck.
- Kurzawa, S. (2021). *Obrót bezgotówkowy w 2022 r. – nowe obowiązki i sankcje dla przedsiębiorców*. Legalis.
- Lubeńczuk, G. (2019). Komentarz do art. 19. W: G. Lubeńczuk, A. Wołoszyn-Cichocka, & M. Zdyb, *Prawo przedsiębiorców. Komentarz*. Legalis.
- Małecki, P., & Mazurkiewicz, M. (2024). Komentarz do art. 18ef. W: P. Małecki, & M. Mazurkiewicz, *CIT. Komentarz. Podatki i rachunkowość*. Wolters Kluwer.
- Matarewicz, J. (2025). *Ustawa o podatku od towarów i usług. Komentarz aktualizowany*. LEX/el.
- Michalik, T. (2024). *VAT. Komentarz*. Legalis.
- Modzelewski, W. (red.). (2023). *Prawne zasady prowadzenia ewidencji podatkowej*. Wydawnictwo Instytutu Studiów Podatkowych.
- Modzelewski, W. (2025). Komentarz do art. 87. W: W. Modzelewski, *Komentarz do ustawy o podatku od towarów i usług*. Legalis.
- Styczyński, R. (2021). *Polski Ład – zmiany dla małych przedsiębiorców*. Legalis.
- Synowiec, M. (2023). Uwagi dogmatycznoprawne na tle powiązania instrumentów płatniczych z rachunkami płatniczymi. *Przegląd Prawa Handlowego*, (11).

Akty prawne/Legal acts

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 17.12.2024 r. w sprawie zwolnień z obowiązku prowadzenia ewidencji sprzedaży przy zastosowaniu kas rejestrujących (Dz.U. z 2024 r., poz. 1902).
- Ustawa z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. Dz. U. z 2025 r., poz. 163 ze zm.).
- Ustawa z 15.02.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 278 ze zm.).
- Ustawa z 11.03.2004 r. o podatku od towarów i usług (t.j. Dz.U. z 2024, poz. 361 ze zm.).
- Ustawa z 19.08.2011 r. o usługach płatniczych (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 611 ze zm.).
- Ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 236 ze zm.).
- Ustawa z 29.10.2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r., poz. 2105 ze zm.).

Inne źródła/Other sources

- Ocena skutków regulacji. W: Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw. Druk sejmowy nr 1532 z 8.09.2021 r., <http://www.orka.sejm.gov.pl> (dostęp: 15.04.2025).
- Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw. Druk sejmowy nr 1532 z 8.09.2021 r., <http://www.orka.sejm.gov.pl> (dostęp: 15.04.2025).

Dr Maciej Etel

Doktor nauk prawnych. Adiunkt w Zakładzie Prawa Gospodarczego Publicznego na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. Autor ponad 120 publikacji naukowych z zakresu prawa gospodarczego publicznego, w tym monografii i artykułów w czasopismach punktowanych. Uczestnik i współorganizator krajowych i międzynarodowych konferencji naukowych.

Dr Maciej Etel

Doctor of Law. Assistant Professor at the Public Commercial Law Department of the Law Faculty of the University of Białystok. Author of more than 120 publications in the field of public commercial law, including monographs and articles in ranked journals. Participant and co-organizer of national and international scientific conferences.

Zbigniew Olesiński
**ZARZĄDZANIE W XXI WIEKU
WEDŁUG TEORII INTEGRALNEJ
I PARALELNYCH**

Monografia czerpie inspirację z prac K. Wilbera i J. Wade'a, w których sformułowano teorię integralną. Podstawowy model objaśniający tę teorię to model AQAL. W monografii autor proponuje zaś własny model czterech sekwencji zarządzania, który jego zdaniem odpowiada kolejnym ćwiartkom modelu AQAL i pozwala zakotwiczyć proces zarządzania w obiektywnej rzeczywistości. Pozwala to przedstawić pewną procedurę zarządzania o charakterze teorii – integralną teorię zarządzania. Teoria zawiera osiem podstawowych twierdzeń udowodnianych w kolejnych rozdziałach monografii:

1. Wraz z rozwojem epoki przemysłowej coraz większe znaczenie ma rozwój normalizacji i instytucjonalizacji zarządzania, sprzyjający rozwojowi różnych rodzajów organizacji i władzy będącej przejawem obiektywizacji zarządzania, co zmienia się w toku procesu globalizacji (rozdz. 1).
2. W toku globalizacji znaczenia nabiera zarządzanie międzyorganizacyjne sprzyjające rozwojowi specjalizacji i innowacyjności, co poprawia konkurencyjność organizacji (rozdz. 2).
3. Proces zarządzania nierozzerwalnie związany jest z ciągłą obiektywizacją, pozwalającą na zakotwiczenie zarządzania w rzeczywistości i weryfikację jej poprawności (rozdz. 3).
4. Proces organizacji w toku rozwoju globalizacji ma tendencję do decentralizacji i rozwoju struktur horyzontalnych, rozwoju zarządzania procesowego i samozarządzania (rozdz. 4).
5. Rozwój procesu globalizacji sprzyja wzrostowi roli i znaczenia miękkich czynników zarządzania (rozdz. 5).
6. Proces globalizacji i decentralizacji struktur organizacyjnych sprzyja powstawaniu i rozwojowi relacji międzyorganizacyjnych, co wzbogaca relacje międzyorganizacyjne o czynniki miękkie, sprzyja rozwojowi nowych rodzajów wyspecjalizowanych organizacji współpracujących w sieciach, rozwija relację czynników miękkich i instytucjonalizację relacji międzyorganizacyjnych sprzyjających rozwojowi samozarządzania, a osłabiających struktury wertykalne, hierarchiczne, scentralizowane – jako mniej efektywne w tych warunkach (rozdz. 6).
7. Rozwój współpracy międzyorganizacyjnej sprzyja powstawaniu struktur międzyorganizacyjnych, takich jak sieci współpracujących organizacji i klastry, co sprzyja ich instytucjonalizacji (rozdz. 7).
8. Współpraca międzyorganizacyjna sprzyja kreacji relacji międzyorganizacyjnych umożliwiających swobodne włączanie i wyłączanie procesów globalizacji i dostarcza instrumentów do stymulowania globalizacji (rozdz. 8).

Więcej informacji na stronie www.pwe.com.pl